

Гиляка І. С.,
студентка 5 курсу, 4 групи,
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНА ПРИРОДА АГРЕСІЇ: СУТНІСТЬ ТА ПРОЯВИ

Ключові слова: агресія, агресивність, насильство

Keywords: aggression, aggressiveness, violence

Анотація: Розглянуто кримінологічну природу агресії та основних її видів. Досліджено погляди вчених на проблему агресії.

Abstract: The criminological nature of aggression and its main types is considered. The views of scientists on the problem of aggression are researched.

Підґрунтям існування демократичної, правової держави і напрямком її діяльності в ствердженні і забезпеченні прав і свобод людини є запобігання злочинності. Конституційні засади передбачають, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність [1].

Проблема природи агресії та її прояв у злочинах насильницької спрямованості, встановлення її сутності та визначення поняття завжди цікавила уми дослідників у галузях суспільних та природничих наук. Вона хвилювала і громадську думку в напрямку очікування від держави практичних кроків щодо забезпечення прав і свобод людини. Адаже існуюча проблема є відображенням ситуації, яка об'єктивно виникає в процесі розвитку суспільства, як суперечність між знанням про потреби людей у яких-небудь практичних діях і незнанням шляхів, засобів, знарядь їх реалізації [2, с. 317].

У світлі конституційних гарантій основним завданням кримінологічних досліджень є розробка ефективних заходів запобігання злочинності, які дали б змогу з максимального результативністю розподілити ресурси суспільства для загальносоціального запобігання цьому явищу, а правоохоронним органам організувати спеціально-кримінологічну профілактику протиправних діянь. Одним із напрямків у вирішенні цієї задачі є дослідження проблеми кримінальної агресії. В рамках кримінологічної науки проблема кримінальної агресії викликає численні дискусії. Але більшість вітчизняних досліджень висвітлюють лише певні її види: фізична (вбивство, тілесні ушкодження), вербальна (злочинні погрози, наклеп, знущання), інструментальна тощо. Однак, сама сутність кримінальної агресії залишається поки що не достатньо дослідженою кримінологами [3, с. 185].

Про проблемність та актуальність даного питання свідчить і те, що в літературі немає єдиного бачення визначення цього поняття. В даний час термін «агресія» вживається надзвичайно широко. У психології під агресією розуміють тенденцію (прагнення), яке виявляється в реальному поведінці або фантазуванні, з метою підпорядкувати собі інших або домінувати над ними. На буденному, побутовому рівні термін «агресія» ототожнюється із насильством. В юриспруденції термін агресії більш менш розроблений міжнародним правом. «Агресія – в сучасному міжнародному праві будь-яке незаконне з погляду Статуту ООН застосування сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації)». Вітчизняні та іноземні психологи також робили спроби дати визначення агресії та виділити її основні ознаки. Так, О. Р. Ратінов вважає, що агресія – це прояв агресивності в деструктивних діях, метою яких є нанесення шкоди тій чи іншій особі [4, с. 306].

Необхідно зауважити, що у вітчизняній кримінологічній літературі також немає чіткого визначення поняття «агресія», яке б розкривало її сутність. До цього часу її розгляд зводився до видів агресії: фізична, інструментальна, вербальна (А. Ф. Зелінський, О. М. Литвак, О. М. Храмов та інші). Дослідження проблеми агресії та її проявів у злочинах насильницької спрямованості (кримінальної агресії) неможливе без з'ясування поглядів вчених на такі поняття як «агресія». Видатний вітчизняний кримінолог А. П. Закалюк під агресивністю розумів індивідуально-психологічну рису в структурі особи злочинця, а насильство, на думку вченого, є проявом агресії. Кримінолог Ю. М. Антонян під агресією розуміє поведінку, яка проявляється в демонстрації сили, погрози її застосування або у використанні сили стосовно окремої людини чи групи людей. Агресивність, на його думку, – це риса особи, а агресія – її прояв. Вчений вказує на адаптивний характер агресивності як ядра агресії. Зокрема, вчений зазначає, що це природжена якість, а не результат соціалізації, хоча в процесі виховання і формування особи дана якість може підсилюватися або, навпаки, знижуватися, зніматися іншими властивостями і соціальними заборонами, акумульованими в людині. Те, що прийнято називати розвинутою особистістю, припускає наявність у неї певної частки агресивності, що і робить її соціально адаптивною та корисною. Якщо ж агресивність відсутня, відбувається стирання індивідуальності, суб'єкт стає піддатливим, знижується його соціальний статус [5, с. 124].

Загалом, можна констатувати, що єдності в поглядах на проблему агресії, яка здатна проявлятися в злочинах насильницької спрямованості (кримінальної агресії) серед вчених немає.

Адже, існуючий стан досліджуваної проблеми, а саме агресії, пов'язаний з її надзвичайною складністю та різноманітністю форм прояву агресивності (особливо стосовно людської поведінки) веде до того, що на сьогоднішній день в науці немає однозначного трактування і визначення цього терміна. Це дозволяє різним авторам, в залежності від мети та задач дослідження вкладати в саме поняття агресії різне значення [6, с. 99].

Аналіз наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених свідчить, що агресію (агресивність), яка знаходить свій прояв у злочинах насильницької спрямованості (кримінальну агресію), поділяють на певні види, які у своїй більшості нетотожні. Так, А. Ф. Зелінський в залежності від об'єкта посягання поділяє прояви агресії на наступні групи: 1) навмисні зазіхання на життя, здоров'я, гідність і честь особи; 2) злочини проти держави, громадської безпеки, громадського порядку і порядку управління; 3) незаконні насильницькі дії посадових осіб при виконанні ними службових повноважень; 4) насильницькі статеві злочини; 5) вандалізм [7, с. 172].

Б. М. Головкін звертає увагу, що у корисливих насильницьких злочинців домінує агресія в трьох формах: фізична, підозрілість і образи [8, с. 162].

Таким чином, різноманітність видів агресивної поведінки, яка має протиправний (насильницький) характер, від вербальної до фізичної агресії стала предметом дослідження багатьох представників різних наук. Однак її сутність залишається поки що недостатньо дослідженою вченими-кримінологами. Потребують подальшого уточнення й питання, пов'язані з кримінологічною детермінацією агресії, а також заходи її індивідуальної профілактики з урахуванням різноманітних характеристик суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141
2. Філософія: навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко, В. П. Розумний. – К.: Вікар, 1997. – 584 с.
3. Григор'єва О. В. Агресія, насильство, жорстокість / О. В. Григор'єва // Юридична наука. – 2015. – № 10. – С. 185-192
4. Петечел О. Ю. До проблеми визначення поняття агресії // Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю». – Івано-Франківськ, 2014. – С. 306-308
5. Григор'єва О. Кримінальна агресія: агресія та агресивність / О. В. Григор'єва // Юридична наука. – 2014. – № 8. – С. 123-130
6. Ващенко І. В. Психолого-кримінологические аспекты агрессивности / И. В. Ващенко, П. А. Жадан, Л. А. Шевченко // Серийные убийства и их предупреждение: юридические и психологические аспекты. –1998. – С. 99-107.
7. Зелінський А. Ф. Кримінальна психологія / Зелінський А. Ф. – К.: Юринком Інтер, 1999. – 237 с.
8. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : Монографія / Головкін Б. М. – Х.: Право, 2011. – 432 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017